

22-24 Eylül 2002
İstanbul - Türkiye

6. Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu

Risale-i Nur Işığında Küreselleşme ve Ahlâk

 NESİL

22-24 Eylül 2002
İstanbul - Türkiye

6. Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu

Risale-i Nur Işığında Küreselleşme ve Ahlâk

Danışman:
Prof. Dr. Faris Kaya

Editör:
Abdullah Albayrak

Tashih:
Orhan Güler

Mizanpaj:
Ömer Demirtaş

Kapak:
Mesut Sarı

Üretim Sorumlusu:
Ali Osman Macit

ISBN: 975-269-020-3

Baskı: Temmuz-2004

Baskı-Cilt:
Nesil Matbaacılık
Sanayi Cd. Bilge Sk. No: 2
34196 Yenibosna / İstanbul
Tel: (0212) 551 32 25 pbx

NESİL YAYINLARI
Sanayi Cd. Bilge Sk. No: 2 Yenibosna
34196 Bahçelievler / İstanbul
Tel: (0212) 551 32 25 pbx
Faks: (0212) 551 26 59

İnternet: www.nesil.com.tr
e-posta: nesil@nesilyayinlari.com

© Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince bu eserin yayın hakkı anlaşmalı olarak Nesil Basım Yayın'a aittir. İzinsiz, kısmen ya da tamamen çoğaltılıp yayınlanamaz.

Risale-i Nur'da Sosyal Adalet Kavramı ve Küreselleşme

Dr. Usâme Abdulmecid*

Küreselleşme, genel olarak insanı ve özel olarak da Müslüman'ı hedef alan tehlikeli bir meydan okumayı temsil etmektedir. Bu korkunç akımın alt üst ettiği değerlerden biri de "sosyal adalet" kavramıdır. Çünkü küreselleşme 80-20 nazariyesine uygun olarak dünyayı taksim etmeye çalışmaktadır. Yani % 20 efendiler, kalanlar ise bu efendilerin hizmetçileri!

Bu korkunç ve şiddetli akıma set çekip dur deme çabası dahilinde, İslam'ın adaletli bir toplum oluşturmak için ortaya koymuş olduğu çözümleri bulup çıkarmak için Risale-i Nur'u etüt etmeye giriştik. Bu nedenle konuyu üç eksen ele aldık. Birinci eksen sosyal adalet kavramına değinmekte, ikinci eksen küreselleşmenin çeşitli etkilerine işaret etmekte, üçüncü eksen ise Risale-i Nur'daki Batı medeniyetinin etkilerinin tedavisini gösteren yolları ortaya koymaktadır.

1. RİSALE-İ NUR'DA SOSYAL ADALET

Risale-i Nur'un sosyal adalet anlayışı —bu terimin açıkça geçmemesine rağmen— diğer felsefelerden ayrılmaktadır. Çünkü Risale-i Nur bu kavramı Yüce Allah'ın kitabı ve O'nun peygamberinin (s.a.v.) sünneti ışığında ele almıştır. Böylelikle insan ürünü olan felsefelerin materyalist ve sosyal hatalarından uzak kalmıştır.

* **Dr. Usâme Abdulmecid:** 1981 yılında, Bağdat Üniversitesi İktisadi İlimler Fakültesinden mezun oldu. 1990 yılında, Özbekistan-Taşkent Milli İktisat Enstitüsünde doktorasını tamamladı. 2001 yılında Bağdat Üniversitesi Şer'i İlimler Fakültesinden mezun oldu. Pek çok ilmi sempozyuma katıldı. Yayınlanmış çok sayıda araştırma makalesi vardır. İslami ekonomi dalında yayınlanmış makaleleri vardır. Halen, Bağdat Mustansiriyye Üniversitesinde İdare ve İktisat Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Said Nursi, sosyal adaleti müstakil bir konu yapmayı hedeflememiştir. Aksi-ne bu konu, İslam'ın kapsayıcı (şümûlî) sisteminin temsil ettiği aslın bir ferî olarak ele alınmıştır. Söz konusu sistem, toplum yapısını düzenlemiş, buradan devleti, insanın rabbiyle, hayatla, nefsiyle ve ona hükmedenlerle olan ilişkisini sistemleştirmiştir.

İnsan ürünü nazariyeler, bu kapsayıcılığı (şümûliyye) anlamayı başaramamıştır. Çünkü bu nazariyeler maddi yönere yoğunlaşmış, insanlar arasındaki ilişkileri ihmal etmişlerdir.

Risale-i Nur'daki sosyal adaletin özelliklerini şöyle düşünebiliriz:

1- Sosyal adalet, hayatın bütün yönlerini kapsayan, sadece ekonomik yönle sınırlı olmayan bir adalettir. Bu adalet, rahmete dayalı dengeyi, zenginle fakir, alimle cahil, yönetenle yönetilen arasındaki dengeyi temsil eder. (O muvazene-nin esası ise havas tabakasında merhamet ve şefkat, aşağısında hürmet ve itaattir).¹

2- Sosyal adaleti gerçekleştirmek için herkesin rızkını garanti etmek gerekir. Rızkı Yüce Allah garanti etmiş ve şöyle buyurmuştur:

*“Yeryüzünde bulunan her canlının rızkı, Allah'a aittir.”*²

Yaratıcının garanti altına almış olduğu rızık, insanın zaruri ihtiyaçlarını gideren şeylerdir. Bu sebeple rızık iki çeşit olmuştur: Hakikî rızık, mecâzî rızık. Yani zarurî var, gayr-ı zarurî var. Âyetle taahhüt altına alınan, zarurî kısım. Evet, hayatı koruyacak derecede gıda veriliyor. Cisim ve bedeninin semizliği ve zaafiyeti, rızkın çok ve az olduğuna bakmaz. Denizin balıklarıyla karanın patlıcanları şâhittir. Mecâzî olan rızık ise âyetin taahhüdü altında değildir. Ancak sa'y ve kisbe bağlıdır.³

3- Yukarıda geçenleri temel alırsak sosyal adalet eşitlik demek değildir. Her ne kadar Yüce Allah kulları rızıklandırırsa ve mahlukatın rızıklarını hakiki yönüyle garanti altına alsada da rızık mecazi yönüyle ilahi bir hikmet gereği farklı farklıdır (İzzet ve zillet, fakr ve servet, doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakkın meşietine ve iradesine bağlıdır. Demek, kesret-i tabakatın en dağınık tasarrufâtına kadar, meşiet ve takdir-i ilâhiye iledir, tesadüf karışamaz).⁴

4- Her ne kadar rızıklar takdir edilmiş olsa da, bu durum insanı rızkını elde etmek için gayret etmekten muaf tutmaz. (Demek, kader meselesi, teklif ve mes'uliyetten kurtarmak için değil, belki fahr ve gururdan kurtarmak içindir).⁵ Gerçek Müslüman, rızkı peşinde koşan kuldur. (Fakat namazını kıldıktan sonra Cenâb-ı Rezzâk-ı Kerîmin matbaha-i rahmetinden tayınatını aramak, başkalara bâr olmamak için bizzat gitmek güzeldir, mertliktir, o dahi bir ibadettir).⁶

¹ RNK, s. 184.

² Hûd Sûresi, 6.

³ RNK, s. 1306.

⁴ RNK, s. 189.

⁵ RNK, s. 204.

⁶ RNK, s. 8.

Bu özellikleri inceleyen kişi, Risale-i Nur'un ele aldığı gibi İslam'da sosyal adaletin, bütün kainatın tüm mahlukatıyla beraber bir ve tek olan Allah'a boyun eğişine işaret ettiği sonucuna ulaşır. Bu boyun eğiş, bütün müfredatı tek bir düzende Yaraticıyı birlemeyi gerçekleştirme gayesini gerçekleştirmek için çalışan ince ve sistemli bir denge üzerine kuruludur. (Evet, şu kâinatı idare eden Zat, her şeyi nizam ve mizan içinde muhafaza ediyor. Nizam ve mizan ise ilim ile, hikmet ve irade ile kudretin tezahürüdür. Çünkü, görüyoruz, her masnu, vücudunda gayet muntazam ve mevzun yaratılıyor).¹

İşte bu yüzden İslam'da sosyal adalet, yardımlaşma esası üzerine kurulmuştur. Çünkü o fitrata seslenmekte ve ülfet için çabalamaktadır. Marksizmin yaptığı gibi işçilerle kapitalistler arasındaki sınıfsal kavga üzerine gelişmemiş, bugün kapitalizmin yapmaya çalıştığı gibi menfaat, zevk, rekabet galeyanı ve ıslah için süreklilik kanununa uyma esası üzerine kurulmamıştır.

İslam, aynı zamanda amel ve ibadet dini olması sebebiyle sosyal adaleti mücerret bir hedeften ameli bir gerçekliğe dönüştürmek için gerekli esasları koymuştur. Bu esaslar şunlardır:

a) ALLAH'A MUTLAK MÂNÂDA KULLUK:²

Üçüncü sözün anlamı "İbadet kapısı, en büyük ticaret ve büyük bir saadettir" olan bir yargıyı özetlemektedir. Saadetin kaynağı, insanın Allah'a kul olması ve başka her şeyden hür olmasıdır.

Kişinin ibadetinin sadece Allah'a has olabilmesi için, kullara kul olmaktan (kişi, fikir veya nazariye) kurtulması ve rızkının garanti altında olduğunu ve sebeplere meyiletmeksizin rızkını elde etmek için çabalaması gerektiğini iyice anlaması şarttır. İşte bu yüzden gerçek kulluk ondan sebeplere, Allah'ın onlarla amacını gerçekleştirmek için görevlendirdiği emir altındaki vasıtalar olarak bakmasını ister. Lakin sürekli hata yapan insan nefsi çoğu zaman sebepleri gaye, vesile, sağlam ve köklü şeyler olarak göz önüne almakta ve böylece kulluk lekelenmekte ve tevhid yaralanmaktadır. Bazen bu durum kulu —Allah korusun— gizli şirke kadar götürmektedir. Bu sebeple Risale-i Nur bu hastalığa ve korkaklığa neden olan, kulluğu zedeleyen işlere karşı uyarıda bulunmuştur. Bu yüzden insan ürünü felsefeler sebepleri gösterdiğinde bunda başarısız olmuştur.

Kulluğu sadece Allah'a (c.c) yapmak, herkesi bir şahsa veya birine boyun eğmeye değil yalnızca O'na boyun eğmeye yöneltilir. Tevekkülün ve onlara dayanmaksızın sebepleri kullanmanın zorunlu olduğunu hissetmek, özgür, cesur, toplumun adaletini himaye eden bir toplumu garanti altına alır. Bu toplumda herkes onların rızıklarını garanti altına alan Yaraticının kuludur. İmandan kaynaklanan hürriyet, kuşkusuz, iki esası emereder:

Birincisi: Müslüman'ın hiç kimseyi horlamaması ve horlanmaması. Allah'ın kulu olan kişi, asla kullara kul olmaz.

¹ RNK, s. 34.

² Bu esasları Seyyid Kutub (rh) *İslam'da Sosyal Adalet* ve Prof. Dr. Muhsin (Allah ona ömür versin) *İslam'da Sosyal Adalet* adlı kitabının "Vicdani Özgürlük" başlığı altında ele almışlardır.

İkincisi: Bazıları bazılarını Allah'ın dışında rab edinmez.

b) İNSAN EŞİTLİĞİ:

İnsan gönlü bütün vicdani özgürlüğü hissettiğinde, ona sözle eşitlik lehine tezahürat yapan kimseye muhtaç olmaz; çünkü o bunu manen kendi içinde hissetmiş ve hayatında gerçek olarak yaşamıştır. Hatta o, bu değerlere dayalı bir farklılaşmaya asla sabır gösteremez. Eşitlik adına kendi hakkını isteyecek, bu hakkı kabul ettirmek için mücadele edecek, onu elde ettiğinde onu koruyacak, onun yerine bir başka şeyi asla kabul etmeyecek ve bu konuda ne kadar gayret ve fedakarlık gerekse de onu korumak için gereken görevleri sabırla yerine getirecektir.¹

Risale-i Nur, İslam'ın getirmiş olduğu eşitliğe üç çerçevede işaret etmektedir: Erkekle kadın arasındaki eşitlik, milletler arasındaki eşitlik ve dinler arasındaki eşitlik. Çünkü bu alanlarda eşitliğin gerçekleşmesi halinde toplumun tüm fertlerini, hatta bütün insanlığı içine alacak şekilde bunun gerçekleşmesini garanti edecektir. O zaman fert, o eşitliği hissecek ve onu korumak için hayatını verecektir.

ERKEKLE KADIN ARASINDAKİ EŞİTLİK:

Risale-i Nur, erkekle kadın arasındaki eşitliği var olarak görür ve hatta onun tartışmasına kesinlikle girmez. Aksine çağdaş medeniyetin çok eşlilik ve kadının alacağı mirasta örneklendirdiği ve kısıktığı şüphelere cevap vermeye çalışır. Risale-i Nur, mirasta erkekle kadın arasında eşitlik olmadığını açıklayarak şöyle cevap verir:

“Hayat-ı içtimaiyede ekser ahkâm ekseriyet itibarıyla olduğundan, ekseriyet itibarıyla bir kadın, kendini himaye edecek birisini bulur. Erkek ise ona yük olacak ve nafakasını ona bırakacak birisiyle teşrik-i mesai etmeye mecbur olur. İşte, bu surette, bir kadın pederinden yarısını alsın, kocası noksanlığını temin eder. Erkek pederinden iki parça alsın, bir parçasını tezevvüç ettiği kadının idaresine verecek; kız kardeşine müsavi gelir. İşte adalet-i Kur'âniye böyle iktiza eder, böyle hükmetmiştir.”²

MİLLETLER ARASI EŞİTLİK:

Nursi, milletlerin birbirlerini boğazlamalarını sevmez ve şöyle der:

“Eskiden beri selbi kavmiyete ve ırkçı propagandaya semm-i katil nazarıyla baktım. Çünkü bu, habis ve bulaşıcı bir Avrupa hastalığıdır. Avrupa bu amansız hastalığı onları parçalamak ve fırkalara ayırmak için Müslümanların arasına atmıştır.”³

İslam, Arab'ın yabancıya takvadan başka bir üstünlüğü olmadığını söylemiştir. Aynı zamanda bu eşitlik, zatı itibarıyla adaleti hedefler. Bu öyle bir esastır ki adalet onunla kökleşir ve bütün herkes herhangi bir ırkın veya rengin baskısı altında olmadığını bilir.

¹ Seyyid Kutup, el-Adaletü'l-İctimaiyye fi'l-İslam (*İslam'da Sosyal Adalet*), Kahire, İsa el-Bâbî el-Halebî ve Ortaklarının Matbaası, 5. baskı, 1958, s. 48.

² RNK, s. 184.

³ RNK, s. 647.

DİNLER ARASI EŞİTLİK:

Dinler arasındaki eşitlik, Yüce Allah'ın şu kavlından kaynaklanır:

“Ehl-i Kitapla ancak en güzel biçimde mücadele edin.”

Çünkü hitaptaki bu üslup muhabbeti ve onların hidayetini doğurur. Bu sebeple Nursi, bu üslubu şöyle nitelendiriyor:

“Semaya kadar yükselmesini istediğimiz, binanın temelidir. Çünkü bizim bulunduğumuz ve Allah'a kavuştuğumuz bina odur.”¹

c) SOSYAL DAYANIŞMA:

Sosyal dayanışma öncelikle bireysel özgürlükle toplumsal aidiyet arasındaki dengeyle bireyin kendisinde başlar ki, bireysel özgürlük toplumsal aidiyetin sınırını aşmasın. Bu sınır aşılsa zulüm ortaya çıkar ve adalet gerçekleşmez.²

İslam bu ilişkiyi, yani bireyin toplum karşısındaki sorumluluğunu zekat farzıyla düzene sokmuştur. Risale-i Nur, Yüce Allah'ın *“Onlara rızık olarak verdiklerimizden infak ederler.”* kavlini tefsir ederek zekatın Müslüman toplumun bireyleri arasındaki hayat damarı ve yardımlaşmasının sırrı olduğunu açıklar: *“Namaz dinin direği ve kıvamı olduğu gibi, zekât da İslâm'ın kantarası, yani köprüsüdür. Ehli arasındaki teavün onunla sağlanır.”*³ *“Yani, Müslümanların birbirine yardımları, ancak zekât köprüsü üzerinden geçmekle yapılır. Zira yardım vasıtası zekâttır. İnsanların heyet-i içtimaiyesinde intizam ve asayişini temin eden köprü, zekâttır. Âlem-i beşerde hayat-ı içtimaiyenin hayatı, muavenetten doğar. İnsanların terakkiyatına engel olan isyanlardan, ihtilâllerden, ihtilâflardan meydana gelen felâketlerin tiryakı, ilâcı, muavenettir.”*⁴

Risale-i Nur, toplumların fesadı, dağılması ve rezilliklerin içlerinde yayılmasını iki sebebe bağlar:

1- Enaniyet ve topluma karşı sorumluluk hissinden yoksunluk. (Ben tok olayım da, başkası açlığından ölürse ölsün, bana ne!)

2- Faydalanma. (Sen zahmetler içinde boğul ki, ben nimetler ve lezzetler içinde rahat edeyim).⁵

Sosyal adaletin hakim olabilmesi için halk sınıflarının birbiriyle yardımlaşması, zekatın zorunlu ve faizin yasak olması gerekir. Çünkü bu ikisi olmaksızın toplum katmanları birbiriyle zıtlaşır ve kavga eder. Yardımlaşmayı yeniden gerçekleştirmek ve sosyal adaleti garanti etmenin tek yolu zekattır (tabakalar arasında musalâhanın temini ve münasebetin tesisi, ancak ve ancak erkân-ı İslâmiyeden olan zekât ve zekâtın yavruları olan sadaka ve teberruatın heyet-i içtimaiyeye yüksek bir düstur ittihaz edilmesiyle olur).⁶

¹ İşaratü'l-İ'caz, s. 269.

² Muhsin Abdülhamid, el-Adaletü'l-İctimaiyye fi'l-İslam (*İslam'da Sosyal Adalet*), Bağdat, Şirketü'r-Rüşd li't-Tibâa ve'n-Neşr, 2000, s. 10.

³ RNK, s. 1173.

⁴ RNK, s. 1173.

⁵ RNK, s. 1173.

⁶ RNK, s. 1174.

2. KÜRESELLEŞMENİN DÜNYAYI BÖLME VE FAKİR DEVLETLERİ EZME YOLLARI

Bu bölüm, küreselleşme kavramını açıklamaya çalışmayacaktır. Bu konuya ilişkin birçok araştırma ve inceleme yapılmıştır. Ancak küreselleşmenin bazı özelliklerinin açığa çıkması için İslam düşünürlerinin görüşleri sunulacaktır.¹

Müslüman filozof Roger Garaudy, küreselleşme konusunda şöyle diyor:

“Küreselleşme, güçlülerin, serbest dolaşım ve hür pazarlama bahanesiyle ezilenlere saldırmasına izin veren insanîyet dışı diktatörlükler kurmalarını sağlayan bir düzendir.”

Dr. Mustafa Mahmud ise şunları söylüyor:

“Küreselleşme, içlerinde büyük güçlerin uşakları kalacak şekilde vatani vatan olmaktan, milliyetinden, dini, içtimai ve siyasi aidiyetinden çıkarmakla sonuçlanacak şekilde ortaya çıkmış bir kavramdır.”

Dr. Hasan Hanefî şunları söylüyor:

“Küreselleşme, ötekinin uygarlığı ve aidiyetidir, merkezidir, Avrupalı bilincindedir, soya dayalı bir ırkçılığa ve egemenlik kurma isteğine dayanır. Küreselleşmenin ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal tarafları vardır. Bunların en barizi dünyaya IMF, Dünya Bankası vasıtasıyla, ticaret ve yatırım özgürlüğüne Dünya Ticaret Örgütü (GATT), çok uluslu şirketler ve sermaye hareketlerinin çoğalması vb. vasıtasıyla egemen olma hükümlerini taşıyan ekonomik küreselleşmedir.”

Küreselleşme Tuzağı adlı kitabın yazarları, ekonomik küreselleşmenin en önemli etkilerini şu şekilde özetlemektedir:

“İşsizliğin artması, ücretlerin düşmesi, yaşam standartlarının dibe vurması, devletler tarafından sunulan sosyal hizmetlerde daralma, pazar özgürlüğü, devletlerin ekonomik hareketliliğe karışmaması, milli gelirin dağılımındaki tezatın genişlemesi.”²

Ekonomik küreselleşmenin en bariz etkilerini BM Gelişim Programı tarafından yayınlanan, 1998-2000 yıllarını içeren insani ilerleme raporlarını sunarak arz etmeye çalışacağız. 1999 yılına ait insani ilerleme raporu, zengin devletlerin servetlerinin arttığına işaret etmektedir. Bunun sebebi ise yüksek teknolojiden yararlanan zengin devletler ile fakir ülkeler arasındaki uçurumun genişlemesidir. Şöyle ki eşitsizlik, eskiden olduğundan daha çok yaygın hale gelmiştir. Dünyadaki en zengin beş devletin ortalama yıllık geliri, dünyanın en fakir beş devletinin yıllık ortalama gelirinin 74 katına ulaşmıştır. Bu fakir devletlerin hepsi de Afrika’da bulunmaktadır. Garip olan şu ki dünyanın en zengin üç kişinin servetleri, gelişmiş devletler topluluğunun —ki nüfusları 600 milyona yakındır—

¹ Muhsin Abdülhamid, el-Avleme min Manzurin İslamî (*İslami Bakış Açısından Küreselleşme*), s. 7-9, Bağdat.

² Hans Peter Martin, Herald Shumann, Fahhü'l-Avleme (*Küreselleşme Tuzağı*), Âlemü'l-Marife, 55, 1998.

mahalli üretimlerinin toplam değerinden fazladır! Aynı zamanda bir bilgisayar satın almak, bir Bangladeşlinin sekiz yıl boyunca ortalama yıllık gelirine karşılık gelmektedir. Oysa bir Amerikalı için bu, bir aylık çalışmanın karşılığıdır.¹

2000 yılına ait insani ilerleme raporu, fakir ülkelerin daha da ezildiğini göstermektedir. Çünkü genel nüfusun % 10'unu içine alan az gelişmiş ülkelerin ihracat mallarının payı 1980'de % 0.6 iken 1998'de % 0.4'e inmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin ortalama gümrük tarifeleri gelişmiş ülkelere göre daha yüksek olmasına rağmen hâlâ fakir ülkeler tarım, ayakkabı ve deri ürünleri gibi hayati sektörlerde bu tarifelerde çok yükseklerde seyreden tarife seviyeleriyle karşı karşıyadır. Ama direkt yabancı yatırım patlamasının artışına ilişkin olan bölümde, rapor 48 devletten oluşan az gelişmiş ülkelerin, toplam direkt yabancı yatırımlardan sadece % 0.4'ünü çekebildiğini göstermektedir. Yine rapor 1988-1993 yılları arasındaki gelirdeki eşitsizliğin keskinleştiğine işaret etmektedir. Çünkü % 0.63'ten % 0.66'ya yükselmiştir. Bu da eşitliğin bütünüyle ortadan kalktığını göstermektedir.²

Aynı zamanda küreselleşmenin özelliklerinden biri de tüketim hacmidir. 1998 yılına ait insani ilerleme raporu, buna işaret ederek, mal ve hizmet sektörlerinde 1998'deki dünya tüketiminin 24 trilyon doları aştığını göstermiştir. Bu rakam 1975 yılındaki dünya tüketiminin altı katıdır. Diğer taraftan tüketimdeki göze batan farklılıklar, bir milyardan fazla insanı en basit ihtiyaçlarını karşılamakta aciz bırakarak onları bir tarafa itmiştir.³

Siyasi alandaki küreselleşmeye gelince; bu durum, Sovyetler Birliğinin yıkılmasının ve yeni dünya düzeninin ortaya çıkmasının esaslarının belirlenmesi göz önünde bulundurularak Doğu Bloğunun dönüşmesinin gölgesinde ortaya çıkmıştır. ABD burada biricik en büyük güç veya bu merhalede tek kutup olarak görülmektedir. Bu hal hem stratejik hem de askeri alandadır. Bu tek kutupluluk, dünya coğrafyasında ABD'nin rolünü öyle yaymıştır ki bu durum bazılarını, küreselleşmenin "Amerikanlaştırma" ile eş anlamlı olduğu kanısına sevk etmiştir. Siyasal küreselleşme Üçüncü Dünya'nın sorunlarının (özellikle de İslam dünyasının) sorunlarının giderek kötüleştiği propagandasını yapmakta ve cerrahi operasyonlara boyun eğmek gerektiğini söylemektedir.

Yine siyasal küreselleşmenin gölgesinde çağdaş dünya toplumu veya gayretlerini ve faaliyetlerini insan hakları, çevreyi koruma ve barış hakları vb. de yoğunlaştıran "hükümetler üstü uluslararası örgütler" adını alan olgu ortaya çıkıp yaygınlık kazanmıştır.

Siyasal küreselleşmenin görünen şahitlerinden biri de BM'nin sadece siyasal sorunlarla ilgilenir hale gelmesi ve "Amerikan Milletleri" haline gelmesidir. Aynı zamanda BM'nin ilgi alanı, çevre koruma, insani ilerleme ve başka işleri içine alacak şekilde genişlemiştir. Belki de siyasal küreselleşmenin en tehlikeli sonuçlarından biri, devletlerin egemenliğini kendi bölgesiyle sınırlamak ve onları ekonomik konulardaki haklarını ele almaktan men etmektir.

¹ BM Gelişim Programı, İnsani İlerleme Raporu Özeti 1999.

² 2000 yılına ait İnsani İlerleme Raporu Özeti.

³ 1998 yılına ait İnsani İlerleme Raporu Özeti.

Küreselleşmenin en bariz kötülüğü, toplumsal alanda görülmektedir. Çünkü bugün zengin ve gelişmiş ülkelerdeki insanların yaşamış olduğu ekonomik ve toplumsal gerçeklik, yeni aşırı liberalizmin propagandacılarının iddia ettikleri gibi yüksek gelişme oranlarını gerçekleştirmek, işsizliği ortadan kaldırmak ve yaşam standardını iyileştirmekten aciz kaldığını ortaya çıkaramamıştır. Hatta devletlerin eski toplumsal kazançlarında gerilemesine sebep olan hilelerini de ortaya dökmemiştir. Böylece birçok toplumsal sınıfın alım gücü dibe vurmuş, işsizlik ve fakirlik oranı artmıştır.¹

1999 yılına ait insani ilerleme raporu, toplumsal himayenin, pazar ve rekabet ekonomisinin gölgesinde bir tehditle karşı karşıya olduğuna işaret etmektedir. Bu sadette insan hayatının gittikçe artan bir şekilde güvene ihtiyaç duyduğuna, aile bölünmeleri ve suçtaki artış oranlarına dikkat çekmektedir. Aynı zamanda toplam dünya gelirinin 1.5 trilyon dolara ulaştığını göstermektedir. Rapora göre kadın ve kızların cinsel suistimallerinden elde edilen yıllık kâr 7 milyar dolara ulaşmıştır.²

Kültür alanındaki küreselleşmeye gelince; içinde bulunulan durum, Samuel Huntington’ın aynı adı taşıyan bir kitabında ortaya atmış olduğu “medeniyetler çatışması” fikri etrafında oluşan tartışmayı gündeme getirmiştir. Huntington’ın tezi, küreselleşmenin kimlikle ilişkisine dair birçok sorunu gündeme getirmektedir. Huntington, kültürel, ırksal, ulusal, dinsel ve medeniyete ait kimliklerin daha bariz bir şekilde ortaya çıkacağı bir dünya öngörmekte, ana merkezde küreselleşmenin olacağını ve dünyada kültürel yakınlık veya ihtilaf etkenlerine uygun olarak düşmanlıkların, devletler arası birleşme ve siyasetlerin olacağını iddia etmektedir. Aynı zamanda medeniyetlerin insan kabileleri olduğunu ve medeniyetler çatışmasının dünya çapında bir kabile çatışması olduğu görüşünü savunmaktadır.³

“Medeniyetler çatışması” mefhumu, “gelişmiş ülkelerin halklarını bir tek kültürü kabullenmeye itmek, insanlar arasındaki hayat düzenine bazı değerleri ve ilkeleri dikmek ve bütün bunlardan faydalanan elitin malik olduğu fikirleri onlara dikte etmek” anlamına gelmektedir. Bu işi gerçekleştirmek için küreselleşmenin, çatışma yoluyla da olsa, başka kültürlerin ilkelerini ve direnç noktalarını kırıp parçalaması ve bunların hakikatlerini bozması gerekir.

Küreselleşmenin İslam alemindeki sonuçlarına gelirsek siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel küreselleşmenin etkisine dair yapılan araştırmalar, “terörle mücadele” olarak adlandırılan siyasal hücumun başlamasıyla birlikte hâlâ sınırlı sayıdadır.

Küreselleşmenin ekonomik etkisine gelince; genel görünüş, İslam ülkelerinin

¹ 1998 yılına ait İnsani İlerleme Raporu Özeti.

² Haydar İbrahim, el-Avleme ve Cedelü'l-Hüviyyeti's-Sakafiyeye (*Küreselleşme ve Kültürel Kimlik Savaşı*), Mecelletü Âlemi'l-Fikr, Kuveyt, cilt: 28, sayı: 2, Ekim-Aralık 1999, s. 117, 118.

³ Üsâme Abdülhamid el-Âni, el-Asarü'l-İktisadiyye ve'l-İctimaiyye li Beramici'l-İslah ve't-Tekyifi'l-Heykeli fi Aktarin Arabiyyetin Muhtaretin (*Seçilmiş Arap Bölgelerindeki İslah ve Yapısal Adaptasyon Programlarının Ekonomik ve Sosyal Etkileri*), Mecelletü Dirâsât İctimâiyye, yıl: 3, sayı: 10, 2001 yazı, sa: 63-84.

insani ilerleme raporlarının önceden bildirdikleri düzeyden aşağıda ve geride olduklarını göstermektedir. “Ekonomik düzenleme” adıyla anılan programlara uyan devletlerin de aynı zamanda alım gücü oranlarında gerileme kaydettiği, işsizliğin yayıldığı, kamu sektörünün yok edildiği ve devletin rolünün sadece toplumsal hizmetlerle sınırlı kaldığı görülmektedir.¹

3. RİSALE-İ NUR'DA KÜRESELLEŞMEYLE MÜCADELENİN YOLLARI

Said Nursi'nin (rh), Hıristiyanlık dini esasına dayanan insanlığa faydalı Avrupa ile semavi dinlere muhalefet eden, materyalist tabiat felsefesine dayalı ve medeniyet günahları iyiliklerinden çok olan ikinci Avrupa arasında ayırım yaptığına işaret etmemiz gerekir. O, hitabını ikinci Avrupa'ya yönelterek küreselleşme önderliğindeki Batılı saldırganların yapmaya niyetlendikleri şeye çok yakın sonuçlara varmaktadır. Şöyle diyor:

“Ey Avrupa! Sen, sağ elinle, sakîm ve mudill (yani dalâlete sevk eden) bir felsefeyi, sol elinle sefîh ve muzır bir medeniyeti tutup, ‘Beşerin saadeti bu iki şeyledir’ deyip dâvâ edersin ve beşeri bunlara dâvet edersin. Senin bu iki elin kırılınsın. Senin bu iki hediye, senin başını yesin!”²

Nursi böyle derken sanki küreselleşmenin sonuçlarına işaret etmektedir:

“Ey Avrupa! Senin, bir gözü kör dehanla ruh-u beşere hediye ettiğin şu cehennemî hâleti sen de anladın. Sen, şu müthiş derde bir derman aradın. Bu derde şifa ve ilâç olan hüdâ-i Kur’ân’dan gözünü yumdun. Muvakkaten elemi hissetmemek için câzibedar lehviyatı, parlak ve okşayıcı hevesatı ilâç olarak buldun.”³ Ve şöyle hükmettin ki: “Belki hayat cidaldır!”⁴

Risale-i Nur’un yazılışından bu yana yarım asırdan fazla geçmiş olmasına rağmen materyalist felsefeler tabi olan toplumların haline ilişkin öngörülerini neredeyse günümüzdeki duruma tamamen uymaktadır. Çağdaş medeniyetin toplumsal hayat dayanağı kuvvettir. O her şeyde menfaati hedefler. Kavgayı hayatın düsturu sayar, topluluklar arasındaki bağ konusunda ırkçılık ve olumsuz mânâdaki milliyetçiliğe sarılır. Gayesi, arzuların isteklerini ve özelliği nefsin inadını artırmak ve arzuyu kamçulamak olan nefis meyillerini doyurmak için boş eğlencedir. Bilindiği üzere kuvvetin özelliği haddi aşma, menfaatin özelliği rekabettir; çünkü menfaat, herkesin ihtiyaçlarını ve arzuladıklarının çağrısını karşılayamaz. Kavganın özelliği çatışma, ırkçılığın özelliği haddi aşmadır ki ötekini yutup yok etmekle büyülenmedir.⁵ Küreselleşmenin ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel sonuçlarının en güzel şekilde bu ibarede özetlendiğini söylesek hakikatin içini boşaltmış olmayız.

¹ RNK, s. 1391.

² RNK, s. 1391.

³ RNK, s. 1392.

⁴ RNK, s. 1392.

⁵ RNK, s. 183.

Sonra Risale-i Nur, insan ürünü düsturlardan istifade edenlerin asla % 20'yi aşmadığını açıklarken öngörülerinin zirvesine çıkar: “İşte, şu medeniyetin şu düsturlarındandır ki, bütün mehâsiniyle beraber, beşerin yüzde ancak 20'sine bir nevi surî saadet verip 80'ini rahatsızlığa, sefalete atmıştır.”¹ Bu oran, *Küreselleşme Tuzağı* adlı kitabın öngördüğü oranın aynısıdır!

Risale-i Nur, düsturların ve insan ürünü felsefelerin ortaya çıkardığı tehlikelerle mücadele için bazı yollar önerir. Bunlar yaklaşımlarında Kur'ân-ı Kerime dayanır. Bu din insanı onurlandırmış, hastalığını tanıtmış, uygun ilacı ortaya koymuş, onu dünyanın efendisi ve Yaratıcının kulu yapmak üzere yükseltmiştir.

Nursi (rh), ilme ve insanı doğru yola ulaştırmak için Kur'ân'ın mânâlarını anlamaya ve sırlarını bilmeye dayalı hakikatini anlama yoluyla dine dönmeye çağırmaktadır. Birinci adım ister özel dini okullarda isterse genel ilmi okullarda olsun bu dini yeniden incelemek ve öğretmektir ki, dinin hakikatini ve bu toplumdaki rolünü anlayan bir neslin inşası kolaylaşsın. Bu hakikat Kur'ân'ın asli makatlarından kaynaklanmaktadır.

Risale-i Nur'un Batı medeniyetinin (çağımızdaki küreselleşmenin) etkilerini tedavi etmek için takip ettiği ikinci adım, toplumun çekirdeği olan Müslüman aile yapısını sevgi ve güvenle pekiştirerek güçlendirmektir: “Nev-i beşerin hayat-ı dünyeviyesinde en cemiyetli merkez ve en esaslı zemberek ve dünyevî saadet için bir cennet, bir melce, bir tahassungâh ise aile hayatıdır. Ve herkesin hanesi, küçük bir dünyasıdır. Ve o hane ve aile hayatının hayatı ve saadeti ise; samimî ve ciddî ve vefadarâne hürmet ve hakiki ve şefkatli ve fedakârâne merhamet ile olabilir. Ve bu hakikî hürmet ve samimî merhamet ise ebedî bir arkadaşlık ve daimî bir refakat ve sermedî bir beraberlik ve hadsiz bir zamanda ve hudutsuz bir hayatta birbiriyle pederâne, ferzendâne, kardeşâne, arkadaşâne münasibetlerin bulunmak fikriyle ve akidesiyle olabilir.”²

Çağdaş medeniyet karşısında Müslümanların tek yolu, ilimlerle temsil edilen kendi silahlarını kullanmaktır. Şeriat mizanına boyun eğdirilmesinden sonra, yani “ilim silahları” adıyla anılan şeye uygun olarak buna sahip olmaları gerekir.

Said Nursi, fihki delillere dayanarak, Batı medeniyetinin yükselmesine sebep olan bütün ilim yollarının kullanmanın zorunluluğuna şiddetle değinmektedir. Bu konuya Münazarât Risalesinde değinmiştir.

Yukarıdaki açıklamaların işaret ettiği gibi, gelirden büyük farklılıklara yol açan küreselleşmenin ekonomik etkilerinin tedavisi ise Yüce Allah'ın (c.c) “*Zekâtı verin*” (Bakara, 43) ve “*Allah alış verişi helâl, faizi haram kılmıştır*” (Bakara, 275) sözlerinde ifadesini bulan düsturuna uymakla gerçekleşir. Çünkü; “Evet, hayat-ı içtimaiye-i beşeriyede havas ve avam, yani zenginler ve fakirler, muvazeneleriyle rahatla yaşarlar. O muvazenenin esası ise havas tabakasında merhamet ve şefkat, aşağısında hürmet ve itaattir.”³ Bunun esası da zekâtır.

¹ RNK, s. 183.

² RNK, s. 942.

³ RNK, s. 184.

Faize gelince; “İşte, medeniyet, bütün cem’iyât-ı hayriye ile ve ahlâkî mektepleriyle ve şedit inzibat ve nizâmâtıyla beşerin o iki tabakasını musalâha edemediği gibi, hayat-ı beşerin iki müthiş yarasını tedavi edememiştir. Kur’ân, birinci kelimeyi, esasından ‘vücub-u zekât’ ile kal’ eder, tedavi eder. İkinci kelimenin esasını ‘hurmet-i ribâ’ ile kal’ edip tedavi eder.”¹

Küreselleşmenin, tüketim şekillerinin artmasıyla temsil edilen etkilerini gidermek için İktisat Risalesi izzet, bereket ve lezzetin sebebi olması ve cimrilikle alâkasının bulunmamasında temsil edilen olumlu etkileri olduğundan doğru yolu gösterme zaruretine davet etmektedir. İktisat, hiç tükenmeyen bir hazineyi temsil eder. Bu da kanaatle olur. Şüphesiz o ilahi hikmetle uyum halindedir, manevi şükürdür.²

Küreselleşmenin toplumsal etkileri, fuhşiyatın ve zinanın yayılmasında ve farklı sebeplerden AIDS hastalığına yakalananların sayısının artmasında kendisini göstermektedir. Risale-i Nur bunu tedavide çok eşlilikteki ilahi hikmete dayandır. Çünkü hedef insan cinsini korumak ve aileye bakanları çoğaltmaktır. Çünkü aile reisi, kadınla evlenmekle ona bakma yönünden eşinin sorumluluğunu yüklenir. Risale-i Nur, hikmete aykırı olduğu gerekçesiyle çok eşliliği yasaklayarak zina ve fuhuş mekânları açmak zorunda kalan medeniyetin başına gelen düşüşe işaret eder.³ Böylece aile varlığına verilen öneme işaret edilmiş oldu.

Küreselleşmenin kültürel etkilerini gidermek için Risale-i Nur, fıtrati yaralayan ve dürtüleri harekete geçiren her şeyi men etmenin zorunluluğuna işaret eder. Açık saçık kadın resimlerinin men edilmesi gerekir. Çünkü bu, ahlâkı yıkar ve bütünüyle bozar.⁴ Bu durum, fiilen uydudan yayın yapan kanallarda görülmektedir. Daha sonra Risale-i Nur, tiyatro, sinema ve roman edebinin fesadına ve bunların çağdaş medeniyetin gölgesinde insan nefsinin yıkıma uğratmadaki rolüne döner. Bunun mukabilinde Kur’ân edebine uymanın zaruretine ve bunun insan nefsinin verdiği tatmin duygusuna işaret eder.⁵

Batı kültürü, insana etki ederek onu azgın ve zorba, bütün işi karnını doyurmak, cinsellik veya kavminin menfaati olan, sadece kavmi için değil kendisinin menfaati için veya cinsel hassasiyetini tatmin etmek veya hırs ve gururunu teskin etmek için çalışan, kendisinden başkasını sevmeyen ve nefsi için her şeyi feda eden bir firavun haline getirmiştir.⁶ Sonra bu metodu terk etmenin ve Kur’ân’ın metoduna dönmenin zaruretine davet eder. Çünkü bu ittiba (Avrupa’ya uymak), milliyetle istihfâf ve milletle istihzâdır.⁷

Risale-i Nur, küreselleşmenin siyasal etkilerini iki merhalede tedavi etmekte-

¹ RNK, s. 184.

² RNK, s. 657.

³ RNK, s. 184.

⁴ RNK, s. 184.

⁵ RNK, s. 185.

⁶ RNK, s. 1379, 1380.

⁷ RNK, s. 1380.

dir. Birinci merhale, düşünce hürriyeti gölgesinde gerçekleşecek diyalogun zarureti. Çünkü Risale-i Nur'a göre "akıl ve ilim ve fen hükmettiği istikbalde, elbette burhan-ı aklıye istinat eden ve bütün hükümlerini akla tespit ettiren Kur'an hükmedecek."¹ Ancak dinde zilleti kabullenmeye ve din hükümlerini önemsemeye mecal yoktur. Bu da ikinci merhaledir. Çünkü dış düşmanlara karşı düşmanlık göstermek ve onlarla mücadele etmek gereklidir.

Kuşkusuz, Risale-i Nur'u tanımak ve onu incelemek, Said Nursi'nin, o dönemde İslam'ın Türkiye içinden ve dışından karşı karşıya bulunduğu hücum karşısındaki keskin fikrini ve eşsiz üslubunu ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda Risale-i Nur, çağımızda küreselleşmeye karşı kullanılacak metotları araştırmacılara ilham eden bir kılavuzdur.

Allah, Said Nursi'ye ve kıyamete kadar İslam uğrunda hizmet, davet ve müdafaa edenlere rahmet eylesin!

¹ RNK, s. 1963.